

beyine sığınarak ondan yardım istedi. Kaçar beyi Rüstem Bey'e yardım ettiyse de esir düşen Rüstem Bey öldürüldü. Bu sırada Kaçarlar'ın başında muhtemelen Ziyad Bey bulunuyordu.

Şah İsmâil'in babası Şeyh Haydar'ın müridleri arasında yer alan Kaçarlar'dan Pîrî Bey, Safevî Devleti'nin kurulmasıyla sonuçlanan savaflara katıldı ve bu savaflarda gösterdiği yararlıktan dolayı Şah İsmâil kendisine Tozkoparan lakabını verdi. 1504 yılından sonra adı geçmeyen Pîrî Bey'den başka Şah İsmâil devrinde isminden bahsedilen Kaçarlar'dan diğer bir emîr de Urfa hâkimi Eçe Sultan'dır. Eçe Sultan emrindeki az bir kuvvetle Akkoyunlu Sultanı Murad'ı 1514'te yenip öldürdü, bu başarısından dolayı Şah İsmâil ona da Kudurmuş Sultan lakabını verdi. Bu ikisi dışında Şah İsmâil'in yanında yer alan bir Kaçar beyine rastlanmaması, onların önemli bir bölümünün Safevî Devleti'nin kuruluşuna katılmadığı şeklinde bir yorum yol açtı. Buna karşılık Şah Tahmasb'ın uzun hükümdarlığı döneminde (1524-1576) Kaçarlar önde gelen boylar arasına girdi ve birçok emîr önemli mevkilere yükseldi. Bunlardan Karabağ beylerbeyi Ziyadoğlu Şahverdi Sultan, Şah Tahmasb'ın bütün seferlerinde bulundu ve ölümü üzerine Karabağ valiliğine yakın akrabası İbrâhim Bey getirildi. Şah Tahmasb'ın ölümü sırasında Şahverdi Sultan'ın oğlu Yûsuf Halife, hem Karabağ valisi hem de şehzadelerden Sultan Ali Mirza'nın lalası olarak görevliydi. Kaçar emîrlerinden bir diğeri olan Gökçe Sultan, Şirvan Valisi Behram Mirza'nın lalası idi. Gökçe Sultan, 1555'te Yaka Türkmeni'nden Aba Bey ve Özbek Ali Sultan'a karşı yapılan savaşta öldü. Bunların dışında Kandeher valisi Budak Sultan, Kaya Bey, 1551'de Şeki valisi olan Toykun Bey ve onunla çağdaş Bayram Bey, 1560'ta elçilikle İstanbul'a gönderilen yüzbaşı Akçasakal Ali Ağa ve Mirza Ali, Sultan Tahmasb devrinin en tanınmış Kaçar beyleridir. İçlerinden Mirza Ali'nin merkez emîrlerinin en yetkililerinden olduğu kaynaklarda belirtilmektedir.

Safevî Şahı Muhammed Hudâbende zamanında (1578-1587) Osmanlı Devleti ile başlayan savaş Kaçarlar'ı olumsuz etkiledi. Karabağ beylerbeyi olan Kaçar'ın Yiva obasından İmam Kuli Han, Osmanlı kuvvetleri karşısında tutunamayarak oymağının bir kısmı ile Arasbarân'a çekilmek zorunda kaldı. Karabağ'ın Osmanlı idaresine geçmesi üzerine Kaçarlar'ın önemli bir kısmı Safevî Devleti topraklarına göç etti. 1599'da Şah I. Abbas tarafından

Esterâbâd valiliğine tayin edilen Ziyadoğlu ailesinden Hüseyin Han döneminde Kaçarlar, Yaka Türkmenleri'nin akınlarını önlemek için Esterâbâd yöresinde yerleştirilmeye başlandı. Şah Abbas devrinde Kaçarlar'dan en itibarlı bey Ziyadoğulları'ndan olmayan Emîrgüne idi. Emîrgüne merkezi Revan olan Sa'dçukuru eyaletinin fethinde önemli rol oynadı ve oranın beylerbeyliği kendisine verildi. Emîrgüne Han, Kaçar'ın Akça Koyunlu obasındandı. Günümüzde Fırat nehrinden Ege denizine kadar olan geniş kesimde bu oymağın mensupları yaşamaktadır. Emîrgüne Han cesur ve mâhir bir kumandandı, bu sebeple Şah Abbas ona Saru Arslan lakabını verdi ve 1623'te ölümü üzerine adı geçen eyalete oğlu Tahmasb Kuli'yı tayin etti. 1635'te Revan'ı IV. Murad'a teslim eden, Osmanlı tarihçilerinin Emîrgüneoğlu dedikleri kişi bu Tahmasb Kuli'dir. İstanbul Boğaziçi'ndeki Emîrgân semtinin adının -burada oturduğu için- Emîrgüneoğlu'ndan geldiği bilinmektedir.

XVIII. yüzyılda Safevî Devleti'nin dayandığı Türk oymaklarından ancak Afşarlar'la (Avşar) Kaçarlar birliklerini, teşkilât ve kuvvetlerini koruyabildiler. Bu hususun büyük boy kollarının uçlarda yaşamasıyla ilgili olduğu söylenebilir. Aynı sırada Kaçarlar'ın bir kolu eski yurdu olan Gence bölgesinde oturmakta, diğer bir kolu da Esterâbâd yöresinde yaşamaktaydı. Bu sırada Esterâbâd Kaçarları, Aşağı Baş ve Yukarı Baş olmak üzere iki kola ayrılıyordu. Aşağı Baş Koyunlu (Kovanlu), İzzeddinlü, Şam Bayatı, Kara Musalu, Vaşlu ve Ziyadlu obalarından meydana gelmekteydi. Kaçar hânedanı Koyunlu obasından çıktı. Yukarı Baş kolu ise Develi, Sapanlı, Köhneli, Hazinedarlı, Kayaklı ve Kerlü isimli obalardan teşekkül etmekteydi. Bu kolun baş obası Develi idi.

Kaçarlar'ın nüfusu hakkında ancak Kaçar Devleti'nin kurulmasından sonra XIX. yüzyılda bazı Avrupalı seyahatçilerin eserlerinden bilgi edinilmektedir. Bunlardan A. Dupré, XIX. yüzyılın başlarında yazdığı seyahatnâmesinde Kaçarlar'dan 1800'ünün Mâzenderan ve Tahran'da, 5000'inin Merv'de, 500'ünün Revan'da ve Gence'de yaşadığını bildirir. Lady Shell ise aynı yüzyılın ortalarında Kaçarlar'dan 2000 hânenin Mâzenderan'da, 250 hânenin Fars'ta oturduğunu yazar. Safevî Hükümdarı II. Tahmasb, İran'ı Afgan istilasından kurtarmak için harekete geçtiği sırada (1726) ordusunun başkumandanı Kaçar Devleti'nin kurucusu Ağa Muhammed Şah'ın dedesi Feth Ali Han idi.

BİBLİYOGRAFYA :

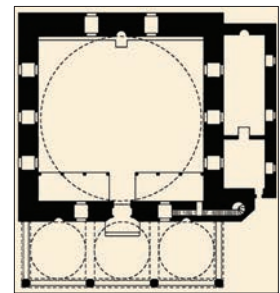
TK, TD, nr. 37, vr. 64^a-67^b; Mir Yahyâ Kazvîni, *Lübbü't-tevârih* (nşr. Seyyid Celâleddîn-i Tah-rânî), Tahran 1314 hş., s. 225-226; Gaffarî, *Cihân'ârâ* (nşr. Müctebâ Mînovî), Tahran 1343 hş., s. 255, 266; Hasan-ı Rûmlü, *Ahşenüt-tevârih: A Chronicle of the Early Safawis* (nşr. ve trc. C. N. Seddon), Baroda 1931, I, 59, 66; İskender Bey Münşî, *Târîh*, I-II, bk. İndeks; M. Emîn Gülistâne, *Mücmelü't-tevârih* (nşr. Müderris Razavî), Tahran 1320 hş., s. 8, 10, 12, 337, 350; Mirza Muhammed Sâdik, *Târîh-i Giligüşâ* (nşr. Saîd-i Neffisî), Tahran 1317 hş., s. 25, 63, 67, 71, 82, 84, 87, 88, 114, 170, 174, 385, 394; Mirza Halîl Mar'âşî, *Mecma'u't-tevârih* (nşr. Abbas İkbâl), Tahran 1328 hş., s. 14, 17, 18, 24, 28; Abdürrezzâk Big Dünbüllî, *Me'âşir-i Sulţâniyye* (nşr. Gulâm Hüseyin Sadrî-i Efşâr), Tahran 1351 hş., bk. İndeks; Hidâyet, *Ravzatü'l-ş-şafa*, VIII-IX, tür.yer.; Ahmed Refik [Altınay], *Anadolü'da Türk Aşiretleri*, İstanbul 1930, s. 149, 152, 171, 187, 188, 208; İbrahim Gökçen, *Saruhan'da Yörük ve Türkmenler*, İstanbul 1946, s. 95; *Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu*, Ankara 1946 (İçişleri Bakanlığı), s. 565; Muhammed Hâşim, *Rüstemü't-tevârih* (nşr. M. Meşîrî), Tahran 1348 hş., bk. İndeks; Ali Rıza Yalman, *Cenupta Türkmen Oymakları*, Ankara 1977, II, 25, 512; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, İstanbul 1980, bk. İndeks; a.mlf., *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara 1992, bk. İndeks; a.mlf., "Kağdâr", *EP* (İng.), IV, 387; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul 1987, s. 69, 70, 112; Yusuf Halaçoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 1988, s. 48, 62, 133, 134.

FARUK SÜMER

KADI SEYFULLAH EFENDİ CAMİİ

Sofya'da XVI. yüzyıla ait cami.

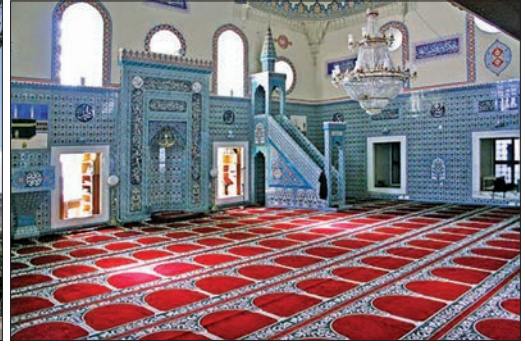
Bulgaristan'da Sofya'nın merkezinde Mariya Luiza caddesi üzerinde yer almaktadır. Banyabaşı Camii ve Molla Efendi Camii adlarıyla da bilinir. Kadı Seyfullah ve Molla Efendi olarak tanınan bânisi hakkında, cami civarında bulunan türbesinin Osmanlı-Rus savaşının hemen ardından diğer birçok İslâmî eserle birlikte yıkılmış olmasından başka bilgi yoktur. Günümüzde ibadete açık, ulusal önemi olan kültür anıtı statüsündeki cami bugünkü duruma birçok onarım sonucu gelebilmiştir.

Kadı Seyfullah Efendi Camii'nin planı

KADI SEYFULLAH EFENDİ CAMİİ

Bulgaristan komiseri Ali Ferruh Bey'in Sofya Müftüsü Mehmed Hüsnü Efendi'ye hazırlattığı 8 Haziran 1902 tarihli deftere göre bu cami, Osmanlı-Rus savaşından (1877-1878) önce Sofya'da mevcut kırk bir cami ve üç mescidden geride kalan tek yapıdır. Ancak savaştan sonra ibadete açık kalmasına rağmen çatışmalar sırasında veya 1858 yılındaki şiddetli depremde diğer birçok cami gibi tahrip olmuş ve minare alemi de yıkılmıştır. On bir dükkân, bir fırın, bir han ve bir bostandan ibaret olan vakıfları savaşın ardından yok edildiği ve cemaat tarafından onarılamadığı için cami, 1882'de Prens Aleksandr'ın tahsis ettiği 15.000 frank ve 1904'te Sultan Abdülhamid'in verdiği 100 lira ile kısmen onarım görmüşse de esaslı bir tamiri ancak 1915-1917 yıllarında gerçekleştirilmiş, Osmanlılar'ın Bulgaristan büyükelçisi Ali Fethi Bey'in gözetiminde Evkaf Nezâreti'nin ayırdığı 15.000 lira ile tamir edilmiştir. Bu onarım esnasında minarenin şekli değiştirilerek boyu kısaltılmış, depremde çatlaklar mermer minber de ahşap bir minberle değiştirilmiştir. Ayrıca Osmanlı hükümeti tarafından 1917'de kubbelerinin yenilenmesi için 36 ton kurşun gönderilmiştir. Komünizm döneminde 1983'te cami, Mimar Hristo Gançev'in hazırladığı bir proje çerçevesinde Bulgaristan Ulusal Kültür Anıtları Enstitüsü tarafından yine kapsamlı bir dış onarımdan geçirilmiş, komünizmin yıkılışından sonra 1990-2007 yılları arasında hayır severlerin yardımıyla sıva, boya ve tabandan ısınma tesisleri yaptırılmış, 2007'de caminin mihrabı ve ikinci sıra pencere altına kadar duvarları Kütahya çinileriyle kaplanmıştır. Ahşap minberiyle ahşap kürsüsünün yerine çinilerle süslü yeni bir minber ve kürsü yapılmıştır. Duvarların üst kısımları tromplar,

Kadı Seyfullah Efendi Camii ve hariminden bir görünüş

pendantifler, pencere çevreleri ve kubbenin kalem işi tezyinatı yenilenmiştir. 2009 yılında caminin altından geçen Sofya metrosunun inşaatı sırasında kubbe ve duvarlarda beliren çatlaklar Mayıs 2012 depreminin ardından tehlike arzedenince aynı yıl TİKA tarafından halen devam eden ve kubbelerin kurşunlarının değiştirilmesini de içeren çok kapsamlı bir onarım başlatılmıştır.

Osmanlı-Rus savaşının ardından genelde yeni şehir planı bahanesiyle bütün vakıfları yok edilen cami birkaç defa yıkım tehlikesiyle yüz yüze kalmıştır. 1890'da dönemin belediye başkanı Dimitir Petkov, yeni bir hamam yaptırmak niyetiyle camiyi ve bitişindeki hamamı yıktırma kararı almışsa da Osmanlı hükümetinin girişimiyle bu teşebbüs engellenmiş, 1906 yılında belediye tarafından inşa edilecek kaplıca ve otel arsasına bitişik durumdaki cami ve hamamın yıkımına ruhsat verilmiştir. Ancak caminin Banyabaşı adıyla anılmasına sebep olan hamamın yıkılarak

kaplıca inşaatının tamamlanmasına rağmen Bâbiâli'nin çok sert tepkisi sonucunda cami bir defa daha yıkılmaktan kurtulmuştur. En son 20 Mayıs 2011 tarihinde ırkçı Ataka partisi mensuplarından bir grup cuma namazına gelen cami cemaatine saldırmış, bir kişi ağır yaralanmıştır.

Kare planlı caminin duvarlarının yüksekliği 15 m., kalınlığı 1,8 metredir. Duvarlar taş-tuğla dizileriyle almaşık örgüldür. Bu almaşık örgülü duvar üstte dıştan köşeleri pahlanarak içten tromplarla sekizgene geçer. Mihrap yönünde iki köşede birer payanda kemeriyle desteklenen sekizgenden sonra tuğla örgülü ve sıvalı silindirik kubbe eteği yer alır. Kubbe eteği her köşede ikişer payanda kemeriyle desteklenmiş olup aralarda ikişer köşeli pilastr ile bölünmüş, böylece on altı bölümlü bir etek oluşmuştur. Dört sıra halindeki pencerelerle aydınlanan yapıda alt sıradaki pencereler dikdörtgen, üst sıradakiler kemerli ve yuvarlaktır. Son cemaat yeri mukarnas başlıklı dört sütuna oturan sivri kemerli açıklıklara sahiptir ve üzeri üç kubbe ile örtülmüştür. Taç kapı ufak bir taçla biten kesme taşla yapılmıştır ve alınıklıdır. Ekrem H. Ayverdi'nin kaydettiğine göre hiçbir sağlam delil olmaksızın camiyi Mimar Sinan'a nisbet eden ve inşaat tarihini 974 (1566-67) olarak bildiren Bulgarca-Türkçe taş levhanın konmasından önce kemer aynasında taş üstüne boya ile yazılmış, okunamayan kısa bir yazı ve altında 974 tarihi varmış. Kapının iki yanındaki duvarlarda üst kısmı mukarnaslı birer adet niş bulunmaktadır. Caminin sağ yanında üç tonozla örtülü bir ek vardır. "Tetimme" denilen bu bölüm Kadı Seyfullah Efendi'nin vefat eden hanımı adına yaptırılmıştır. Muhtemelen çocukların eğitimi için yapılan bu bölüm dışarıya sivri

Kadı Seyfullah Efendi Camii'nin XX. yüzyıl başlarındaki hali ile bitişindeki hamam

kemerler altında altta dikdörtgen, üstte yuvarlak üçer pencere ile açılır. Camide kubbe ve tonozlar kurşunla kaplı olup büyük kubbenin çapı 15 metredir. İnce bir sanat eseri olan ve Evliya Çelebi'ye göre Sofya'da güzellik bakımından eşi bulunmayan tek şerefeli minare caminin sağındadır. Kesme taştan kare kaide üstünde yüksek tutulan kesme taş pabuçluk üzerinde tuğla gövdeli minarede gövdenin ve şerefenin altında birer silme yer almaktadır. Kesme taştan şerefe mukarnaslı geçişli olup korkuluklar düzdür. Tuğla petek kısmı üstünde üzeri kurşun kaplı ahşap külâh mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), III, 224; G. D. Galabov – H. W. Duda, *Die Protokollbücher der Kadiantes Sofia*, München 1960, s. 158; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri IV*, s. 98; İsmail Cambazov, "Sofya'da Bugünkü Osmanlı Mimarî Eserleri", *Balkanlar'da Kültürel Etkileşim ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2001, I, 196-197; L. Mikov, "Osmanski Pаметnitsi v Sofiya", *Izsledvaniya v Chest na Stefan Boyadziev*, Sofia 2011, s. 249-254; Osman Keskiöçlü, "Bulgaristan'da Bazı Türk Âbideleri ve Vakıf Eserleri", *VD*, sy. 8 (1969), s. 315; a.mlf. – A. Taha Özyayın, "Bulgaristan'da Türk-İslâm Eserleri", a.e., sy. 17 (1983), s. 121; Mehmet İpşirli, "Bulgaristan'daki Türk Vakıflarının Durumu (XX. Yüzyıl Başları)", *TTK Belleten*, LIII/207-208 (1989), s. 698-699; Aşkın Koyuncu, "Bulgaristan'da Osmanlı Maddî Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908)", *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, sy. 20, Ankara 2006, s. 219, 226-227; Şenol İsmail, "Kultovî, Obrazovatelni i Sotsialni Kompleksi v Sofiya", *Sofya Yüksek İslam Enstitüsü Yıllık Dergisi*, sy. 2, Sofya 2010, s. 268-269.

SEFER HASANOV

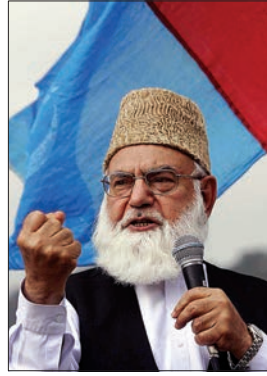
KÂDÎ HÜSEYİN AHMED

(قاضى حسين أحمد)

(1938-2013)

Pakistan'da
Cemâat-i İslâmî'nin
üçüncü emîri.

Resmî kayıtlarda, Pakistan'ın Kuzeybatı Sınır Eyaleti'nin (North West Frontier Province [NWFP] / Kyber Pakhtunkhwa) Nevşehir (Nowshera) ilçesine bağlı Ziyâret-i Kâkâ Sâhib (Ziarat Kaka Sahib) köyünde 17 Ocak 1940 tarihinde doğduğu belirtilirse de gerçek doğum yılı 1938'dir. Diyûbendî ekolüne bağlı olan ve bir müddet Cem'iyet-i Ulemâ-yi Hind'in Kuzeybatı Sınır Eyaleti başkanlığında bulunan babası Kâdî Muhammed Abdürrab bir din âlimiydi. Soyularının baba tarafından Selçuklu Türkleri'ne dayandığı kaydedilir. Türkiye'ye ve Türkler'e karşı duyduğu sevgide bu bağın

Kâdî Hüseyin
Ahmed

etkisi olsa gerektir. On kardeşin en küçüğü olan Hüseyin Ahmed ilk eğitimini babasından aldı, bu sırada başlayan Kur'ân-ı Kerîm'e ilgisi hayatı boyunca devam etti. Lisans öğrenimini Peşâver'deki Islamia College'da tamamladı; Peşâver Üniversitesi'nde coğrafya alanında yüksek lisans öğrenimi gördü. Mezuniyetini müteakip Sivât bölgesinde Seyyidüşerîf'teki Cihânzîb Koleji'nde üç yıl hocalık yaptı. Ardından ticarete yöneldi; Kuzeybatı Sınır Eyaleti Ticaret ve Sanayi Odası başkan yardımcılığına getirildi. Bu arada siyasetle de ilgilenmeye ve İslâm dünyasının problemlerini izlemeye başladı. Kardeşleri Cemâat-i İslâmî'ye bağlı İslâmî Cem'iyet-i Talebe'de görev almıştı. Kendisi de bir süre bu cemiyete katıldı, böylece Cemâat-i İslâmî'yi ve faaliyetlerini yakından tanıma imkânı buldu. Erken yaşlarından itibaren Mevdûdî'nin eserlerini okumaya başladı ve bu konuda uzman olarak tanındı (Hurşîd Ahmed, s. 3-19).

1970'te Cemâat-i İslâmî'ye üye oldu, ertesi yıl da bu kuruluşun Peşâver bölgesi başkanlığına seçildi, zamanla Kuzeybatı Sınır Eyaleti'nin sorumluluğunu üstlendi. 1977'de Tahrîk-i Nizâm-ı Mustafa adı altında yürütülen dinî-siyasî faaliyetler dolayısıyla bir süre ev hapsinde tutuldu. 1978'de Cemâat-i İslâmî'nin genel sekreterliğine getirildi. Miyân Tufeyl Muhammed'in vefatı üzerine 6 Kasım 1987 tarihinde yapılan seçim neticesinde Cemâat-i İslâmî'nin üçüncü emîri oldu (Seyyed Vali Reza Nasr, s. 50). Diğer adaylardan Hurşîd Ahmed bu seçimde Kâdî Hüseyin Ahmed'in kazanmasını temenni ettiğini ve seçim sonucunda şükür secdesi yaptığını ifade eder (*Mâhnâme*, s. 3-19). Kâdî Hüseyin Ahmed 30 Ekim 1992'de yeniden emîr seçildi. Pakistan Islamic Front (PIF) adlı siyasal oluşum adına diğer partilerle 1993'te seçim ittifakı yaparak girdiği genel seçimlerde başarısız olunca Cemâat-i İslâmî'nin başkanlığından da istifa etti, ancak parti

kurulları kendisini tekrar aday gösterdi ve 8 Nisan 1994'te yeniden emîr seçildi. 2 Nisan 1999 ve 20 Nisan 2004 tarihlerindeki emirlik seçimlerini de kazandı. Böylece üst üste beş defa emîr oldu, bu görevini 29 Mart 2009 tarihine kadar yirmi iki yıl devam ettirdi. Son seçimde adaylığını koymadı ve ölümüne kadar ilgisini sürdürceği İdâre-i Fikr ü Amel adlı düşünce kuruluşundaki çalışmalarına ağırlık verdi. Bu arada siyasî faaliyetlerini de sürdürdü. 2012'de Vahdet-i Ümmet adıyla uluslar arası bir toplantı düzenledi. Urduca ve Peştuca yanında Arapça, Farsça ve İngilizce de bilen Kâdî Hüseyin Ahmed 6 Ocak 2013 tarihinde İslâmâbad'da vefat etti ve Ziyâret-i Kâkâ Sâhib köyünde defnedildi.

İslâmî tebliği ve davet işini üstlenen Cemâat-i İslâmî'yi emirliği döneminde tamamen siyaset alanına taşıyan Kâdî Hüseyin, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi üzerine başlatılan cihad hareketinde ve Keşmir mücahidlerinin bağımsızlık savaşında etkin bir rol üstlenmiş, Keşmir'in bağımsızlığına destek sağlamak amacıyla birçok ülkeye dolaşmış, bunların dokuzuna Hurşîd Ahmed de katılmıştır (a.g.e., s. 3-19). Kâdî Hüseyin'e göre Sovyetler Birliği'nin asıl amacı Afganistan'dan sonra Pakistan'ı da işgal ederek sıcak sulara inmektir. Bu sebeple Afganistan'ı savunmak Pakistanlıların da göreviydi. Kendisi Patan (Peştun) olsa da bütün gruplarla sağlam ilişkiler kurmuştu. Nitekim Cemâat-i İslâmî'nin Peşâver bölgesi sorumluluğunu üstlendikten sonra Afganistan'a giderek görüşmeler yapmıştı (a.g.e., s. 3-19). O, Afganistan'ın hâkim etnik halkı olan Patanların Patan olmayanlarla kardeşlik ilişkileri içerisinde bir yapı oluşturmasını savunuyordu (geniş bilgi için bk. Riaz Mohammad Khan, tür. yer.). Afganistan'da Rus işgalinin ardından ortaya çıkan yeni durumu Keşmir'in bağımsızlığı için de bir fırsat olarak değerlendirmiş ve Keşmir bölgesinde Cemâat-i İslâmî ile bağlantısı bulunan Hizbül-mücâhidîn adlı silâhlı gruba zaman zaman destek vermiştir (Ahmed – Balasubramanian, s. 87). Farklı gruplar arasındaki ihtilâfları bertaraf edip bu grupların birlikte hareket etmelerini sağlamaya çalışmıştır.

Pakistan'da dinî cemaatler ve partiler seçimlerde halktan fazla rağbet görmediğinden Kâdî Hüseyin Ahmed, halkın teveccühünü kazanmak amacıyla diğer dinî gruplar ve partilerle iş birliği ve seçim ittifakı yapmış, bu yolda belli bir başarı da elde etmiştir. Öte yandan kendisi Pakistan'ı mezhep kavgaları dışında tutmak